

В.П. Єлагін,
к.т.н, доц., професор кафедри соціальної
і гуманітарної політики ХарРІ НАДУ

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ГОЛОВНИХ ІНСТИТУТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

За допомогою комплексного аналізу суспільних явищ з використанням синергетичної методології та в поєднанні з теорією інституціональних матриць досліджено структуру міжсуб'єктних відносин та запропоновано підходи до формулювання положень національної ідеї в контексті розвитку соціальної держави.

Ключові слова: моделювання, синергетична взаємодія, базовий інститут, самоорганізація, параметри порядку, параметричне управління.

Наприкінці ХХ ст. криза соціальних держав світу виявила себе через зниження ефективності в економіці, зростання бюджетних витрат на соціальну сферу та ін., що стало наслідком надмірного втручання держави в економіку та необґрунтовані «патерналістичні» очікування з боку суспільства. Це стосується не лише постсоціалістичних, а й розвинених західних країн, які не змогли утримати статус «держави загального добробуту» та пішли на скорочення бюджетних витрат, що спричинило масове незадоволення та протестні виступи населення.

Дослідженням соціальних явищ, що супроводжують становлення та розвиток соціальної держави, займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники, а саме: Р. Дарендорф, Н. Барр, Дж. Стігліц, Л. Бальцеревич, А. Ф. Хайек, А. Силенко, С. Калашников, А. Євстратов, Л. Константинова, О. Панкевич, І. Яковюк та ін.

Більшість дослідників вивчали проблеми соціальної держави в контекстному полі суто економічних, політичних, соціальних, юридичних наук. Проте такий складний соціальний конструкт може бути більш детально досліджений за допомогою комплексного аналізу міжсуб'єктних відносин з використанням синергетичної методології в поєднанні з теорією інституціональних матриць.

Метою даної роботи є моделювання процесів синергетичної взаємодії головних інститутів соціальної держави, розробка на цій базі методологічних підходів до формулювання положень національної ідеї в контексті державотворення та опрацювання поліваріантної моделі соціальної політики соціальної держави.

Найбільш впливовими механізмами суспільного розвитку виступають соціальні відносини між головними інститутами держави – родиною, власністю, солідаризмом та владою. Якщо висхідна спіраль взаємовідносин, що поєднує вказані інститути, зазнає просторово-часової деформації, в суспільстві виникають соціальні напруги, що можуть привести навіть до руйнації одного або декількох суспільних інститутів [4; 5]

Соціальна система, якщо вона здатна до самовдосконалення, постійно шукає об'єднуючий суспільний інтерес (мету) – праобраз майбутнього нового порядку на макрорівні. Перехід до нього настає, за Шлезінгером [7], у той момент, коли внутрішні протиріччя, що нагромадилися (соціальні напруги), уводять нації в настільки неврівноважений, нестабільний стан, що будь-яка подія, пов'язана з усвідомленням загальної мети, може відіграти роль «детонатора», тобто тієї самої флуктуації, яка в цих самоорганізаційних умовах може привести до народження нового порядку, і наслідки такої перебудови, що очікує суспільство, повинні бути помірно спрогнозовані всіма головними суб'єктами суспільства.

Умовами оптимального саморозвитку людини є її незалежна самоорганізація, коли параметри порядку (агенти активного впливу) виступають в ролі атрактора. Атрактор – сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що спричиняють «вибір» системою, що самоорганізується, одного з варіантів сталого розвитку, ідеальний кінцевий стан, до якого прагне система.

Для детального аналізу процесів синергетичної взаємодії в умовах демократичного транзиту від «східної» інституціональної X-матриці до «західної» Y-матриці через посередництво «перехідної» Z-матриці [3] побудуємо модель соціального управління, яка поєднує в собі процеси

організації та самоорганізації головних суспільних інститутів соціальної держави (див. рис. 1).

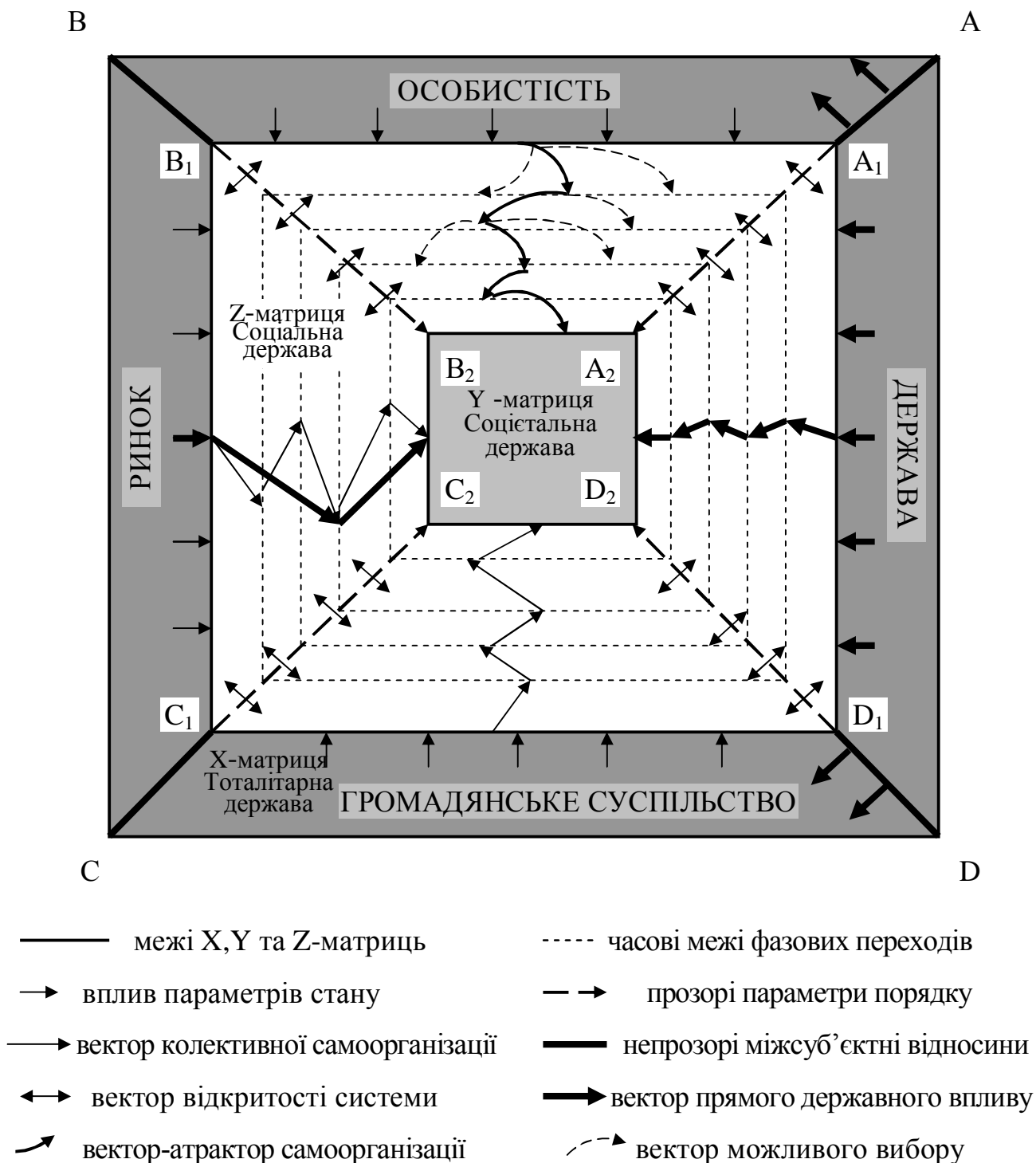

Рис. 1. Модель лінійно-синергетичного управління в процесі становлення та розвитку соціальної держави

Головною вимогою для конструктивної організації та самоорганізації головних суб'єктів виступає прозорість границь між ними, які одночасно є

«параметрами порядку», на перетині яких відбуваються процеси суспільної взаємодії ($A_1 - A_2$, $B_1 - B_2$, $C_1 - C_2$, $D_1 - D_2$). Як бачимо на рис. 1, для X-матриці характерні непрозорі границі міжінституціональних відносин, зазначені відрізками ($A - A_1$, $B - B_1$, $C - C_1$, $D - D_1$). Такий стан речей не дозволяє гармонійно розвиватися вказаним інститутам та «замикає» кожен окрему систему саму в собі. Система не отримує ззовні речовини, енергії, інформації що відповідно до законів самоорганізації складних систем призводить до зростання ентропії (безладдя) всередині системи.

В інституті влади, що представлений головним чином урядовими структурами, здійснюється лінійно-функціональне управління з відносно слабким впливом параметрів порядку з боку суспільства та індивіда (особливо в командно-адміністративній, тоталітарній системі), що обумовлює досить слабку просторово-часову флуктуацію можливих варіантів управлінського вибору.

Інститут родини та її головного суб'єкта – особистості – підпорядкований процесу синергетичного управління в межах параметрів порядку з боку держави та ринку, які значно впливають на прийняття рішень у сфері соціально-економічної активності населення. Якщо держава як параметр порядку на межі ($A - A_2$) демонструє «патерналістичні» наміри, індивід не має необхідності мобілізувати власну соціальну енергію для отримання очікуваного рівня благополуччя. Тим самим «ринкова» самосвідомість особистості відсувається на другий план, принцип «субсидіарності» не спрацьовує і процес ринкових перетворень суттєво уповільнюється.

Інститут власності в особі головного суб'єкта – ринку є основним постачальником матеріальних благ для решти інститутів, у тому числі й держави. Саме тому в цій сфері стикаються інтереси всіх соціальних груп і його надійне функціонування та розвиток завжди знаходиться в центрі уваги всіх суб'єктів, і в першу чергу – держави (неконкурентність ринків, монополії, економічні кризи, надмірне майнове розшарування тощо). Тому модель

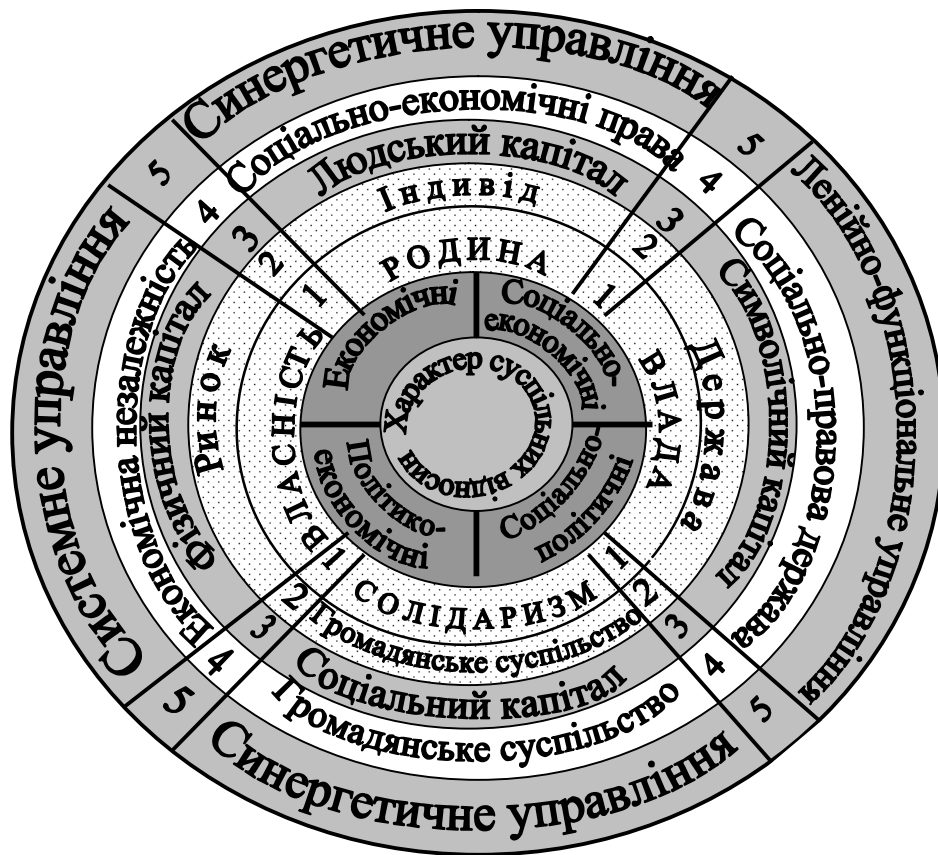
передбачає втручання держави тільки в окремі процеси, де ринки не забезпечують головних вимог з боку суспільства (системне управління).

У представленій моделі взаємодія ринку і громадянського суспільства реалізується на межі $C - C_2$, яка є обопільним параметром порядку для цих інститутів. Становлення громадянського суспільства, зокрема в Україні, більше пов'язується з політико-правовими аспектами, проте, як показують сучасні дослідження, без утвердження ринкових відносин не може бути розвиненого громадянського суспільства. Ринок і держава є основними формами організації громадянського суспільства та його елементами одночасно. Тим самим громадянське суспільство є результатом протиборства цих форм і стан громадянського суспільства є результатом домінування або ринку, або держави [1]. До цього треба додати, що основним стрижнем громадянського суспільства головним чином виступають представники «середнього класу», лєвова доля якого не існує поза ринком.

З метою опрацювання алгоритму побудови моделі взаємодії суб'єктів соціальної держави проведемо структурування ієрархії енергетичних складових, що забезпечують функціонування чотирьох головних інститутів суспільства за таким переліком (див. рис. 2):

1. Суспільний інститут.
2. Головний суб'єкт.
3. Характер міжінституціональних відносин.
4. Вид інституціонального капіталу.
5. Складові національної ідеї.
6. Тип соціального управління.

Найстаріший соціальний інститут – родина має головним суб'єктом індивіда, першочерговим завданням якого згідно з принципом субсидіарної відповідальності є накопичення людського капіталу у вигляді формальної освіти, знань, вмінь, професійних навичок, достатнього рівня здоров'я, культури, моральних принципів, мотивацій тощо.

1. Суспільний інститут	3. Вид інституціонального капіталу
2. Головний суб'єкт	4. Складові національної ідеї
	5. Тип соціального управління

Рис. 2. Модель формування суспільних відносин в умовах модернізації

Як бачимо, левова доля вказаних якісних і кількісних індивідуальних характеристик створюється за посередництвом та під впливом інституту родини. Загально відомо, що існуючі в сім'ї навички, традиції, її культурний рівень і багато іншого закладаються в особистість з молоком матері, що генетично обумовлює майбутню соціальну активність людини.

У подальшому ці характеристики суттєво впливають на появу такого феномену як «економічна нерівність», що тягне за собою багато проблем у соціальній сфері та взагалі ставить під сумнів існування «соціальної справедливості» в суспільстві. Для забезпечення рівних стартових умов, що є головним критерієм рівності в державі, особистості повинні бути надані

політичні, економічні й соціальні права та свободи, що дозволить їй розкрити свій соціально-економічний потенціал.

Тому вказані права та свободи є невід'ємною складовою національної ідеї, яка повинна бути закладена в основу розбудови модерної соціальної держави в Україні.

Два інститути, з якими безпосередньо стикаються родини та окремі індивіди впродовж усього свого життя – влада та власність, спричиняють найбільший вплив на формування умов життя людей. У контексті даного дослідження процесів становлення та розвитку соціальної держави в Україні та світі нас найбільше цікавить проблема взаємовідносин вказаних інститутів в умовах «західної» та «східної» моделей теоретичних і практичних державотворчих конструктів.

В умовах тоталітарних суспільних практик «соціалістична держава», як головний суб'єкт інституту влади, монополізувала всі сфери суспільного життя, включаючи інститут власності, підпорядковуючи собі всі типи відносин, включаючи й ті, що споконвічно були притаманні саме родині (виховання, навчання, економічне самозабезпечення тощо). Механізми жорсткого управління в рамках обов'язкової ідеології знищувало в людині почуття самодостатності та незалежності, пошуку шляхів для самовдосконалення, накопичення людського капіталу, виховувало усвідомлення тотальної залежності від держави. Відчуження людини від власності призвело до деформації економічної, політичної, правової, моральної та інших сфер суспільства. Руйнівним наслідком цього відчуження стала втрата таких якостей особистості, як активність, заповзятливість, творче ставлення до справи, спроможність самостійно мислити й приймати відповідальні рішення.

Індивід та держава знаходяться в соціально-економічних відносинах, тому що впродовж життя людина постійно вступає у взаємодію з державними інститутами влади – у сфері регулятивно-управлінських питань, соціального забезпечення, захисту від соціальних ризиків та ін. Соціальна держава забезпечує великий обсяг соціальних прав людини, на відміну від досоціальних

держав, що забезпечували головним чином природні права. На жаль, «соціалістична» держава не може буди віднесена до держав «соціальних», незважаючи на велику кількість соціальних програм та великі соціальні видатки бюджету, в першу чергу за рахунок недотримання вимогам стандартів «правової» держави.

Саме тому в представленій моделі, зображеній на рис. 2, складова національної ідеї, що реалізується інститутом влади, – формування сучасної соціально-правової держави. Специфіка системи державного управління зумовлює необхідність реалізації лійно-функціонального управління на підставі заданих параметричних умов. Як було зазначено, такий тип управління може бути реалізований у системах, де управляючий параметр може бути змодельований відповідно до визначених заздалегідь функцій «відгуку» системи, тим більше, що структура державного управління мінімізує можливості самоорганізації всередині системи.

З цього можна зробити висновок, що вимоги до відкритості системи управління з боку державних інституцій вимагають від них прозорості, передбачуваності за рахунок удосконалення механізмів «зворотних зв'язків» та налагодження взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Саме тут розкривається сутність відмінності термінів «державне управління» та «публічне адміністрування», що пояснює неоднозначне розуміння вказаних дефініцій у поглядах дослідників у сфері державного управління.

Інститут власності – другий в ієрархії суспільних цінностей – забезпечує матеріальне існування індивіда та родини, можливість жити в добробуті. Власність може набуватися у спадок, але головним чином через матеріалізацію людського капіталу у вигляді нерухомого та рухомого індивідуального та корпоративного майна, цінних паперів, грошових накопичень, інтелектуальної власності тощо.

Більшість з перелічених позицій набувається індивідами та родинами посередництвом ринкових механізмів, що надає ринку право займати провідне місце серед інших суб'єктів інституту власності. Як було зазначено, ринок

виробляє головний фізичний капітал суспільства та забезпечує матеріальними ресурсами решту суспільних інститутів і в першу чергу наповнює бюджет держави. При цьому державна форма власності так чи інакше фінансується з податкових надходжень від суб'єктів ринкових відносин.

Інститути родини та власності знаходяться в суто економічних відносинах, що обумовлені, з одного боку, процесами спонтанної самоорганізації індивідів у ринку (згідно з теорією А. Сміта), а з іншого – регулятивними функціями з боку держави за кейнсіанською теорією монетаризму; саме ці два обмеження являють собою параметри порядку, і відбуваються процеси еволюційного розвитку інституту родини (вектори А та В, рис. 1).

Розглянемо механізми взаємодії інститутів власності, солідаризму та влади в контексті взаємовідносин їхніх головних суб'єктів: ринку громадянського суспільства та держави.

Політологічний вимір ринку відкриває перспективи аналізу його як елемента громадянського суспільства і як одну з форм організації суспільства. Комерціалізація зв'язків між людьми є свідчення впливу ринку на суспільство, а їх усіяке поширення – засилля ринку в суспільстві. Формується ринкова влада в суспільстві. Ринкове господарство, яке не будується на фундаменті вільної конкуренції шляхом цілеспрямованого використання правових норм й прозорі політики, у підсумку стає підконтрольним олігархічній владі, що суттєво звужує параметричну зону самоорганізації та повертає економіку на рейки командно-адміністративної системи. Такі процеси відбуваються також у результаті монополізації ринку або влади, що відповідає визначенню «природна монополія» в умовах необмежених ринків або непідконтрольної суспільству влади.

Ринок виступає як система, що утворює та підтримує систему зв'язків і залежностей між індивідами-споживачами. Споживання забезпечується ринком через попит та пропозицію, конкуренцію, приватну власність, гроші. За допомогою цих інструментів формується статус індивіда в системі

громадянського суспільства, визначається відповідна сукупність зв'язків, що їм контролюється. Домінування ринку в системі зв'язків між індивідами обумовлює модель соціальної політики та тип соціальної держави, ступінь розвитку громадянського суспільства.

Таким чином, можна зробити висновок, що в процесі взаємодії ринку й держави на шляху становлення соціальної держави громадянське суспільство не є об'єктом цієї взаємодії, воно є позитивним результатом протистояння й компромісу між цими суб'єктами головних інститутів суспільства [1].

Ринковій формі зв'язків найбільше відповідає соціально-правова держава. Перехід до подібної форми був зафіксований Європейською соціальною хартією, в якій визначено основні соціальні й трудові права громадян, що остаточно закріпило значення соціальної політики у формуванні громадянського суспільства, будучи компромісом між ринком і державою.

У проведених дослідженнях показано, що соціальна політика повинна бути не формою примусової організації суспільства; в її основі – інтегративна політика соціетальної соціальної держави [3], якою враховуються інтереси ринку, держави й громадян, це найбільш прийнятна й завершена форма організації громадянського суспільства в умовах панування ринку. Ринок і держава – основні форми та елементи організації громадянського суспільства одночасно; воно є результатом домінування або ринку, або держави. Коли інститути влади виконують пануючу роль у суспільстві і ринок, і громадянське суспільство потерпають від свавілля держави, знищується середній клас і наслідком є виникнення тоталітарної держави.

В умовах суспільної трансформації спостерігається чіткий взаємозв'язок між типом політичного режиму та ступенем розвитку інститутів громадянського суспільства, а за умов олігархічної влади громадянське суспільство взагалі виключається із сфери державної підтримки й всіяко нею маргіналізується та позбавляється таким чином будь-яких можливостей впливу на державну владу.

Отже, виходячи з попередніх тверджень, участь національної держави у формуванні громадянського суспільства є вагомим чинником в умовах трансформації тоталітарної влади в демократичну. Як показує історичний досвід, трансформація деспотичного чи тоталітарного суспільства в демократичне відбувалася на основі розвитку громадянських ініціатив, які формували відповідну публічну сферу.

Узгодження інтересів громадян і суспільства, їх гармонізація є первинною умовою формування громадянського суспільства. Держава має сформувати правове поле, яке б містило гарантії для забезпечення рівних можливостей інститутів громадянського суспільства у здійсненні їх основної діяльності щодо захисту прав і свобод людини, а також у сфері надання соціальних послуг. При цьому принцип надання рівних можливостей повинен забезпечуватися шляхом створення прозорого механізму конкуренції.

Згідно із запропонованою гіпотезою взаємодії суспільних інститутів в процесі становлення соціальної держави, роль «параметрів порядку», що концентрує в собі окремі паттерни майбутньої траєкторії, повинні стати окремі складові національної ідеї, що прийнята на даному етапі розвитку суспільства.

Люди і людське співтовариство, згідно із П. Сорокіним, у процесі культурної еволюції прагнуть організувати свій соціальний простір, соціальні відносини, соціальну ідеологію й соціальні ідеали за законами світоустрою, згрупованим і вираженим в архетипичних символах і образах, які сформувалися на протязі багатьох століть у пошуках найбільш прийнятних соціальних форм саме тому, що світовпорядкування за законами несвідомого є найважливішим аспектом соціальної самоорганізації.

Під час опрацювання ідеологічних форм соціальної організації як чинників раціонально обумовленого процесу встановлення ідеального, омріяного соціального порядку, ми неминуче виходимо на проблему утопій та ідеалів, тому що створення утопій відповідає якимсь стійким потребам людини.

В. Василькова висуває припущення, що такою стійкою потребою виступає пошук образу ідеального соціального порядку, що узгодиться з архетипичним і

несвідомим – як на рівні інстинктивних уявлень мас, так і на рівні, що їх відбивають раціоналістичні постулати ідеологи-теоретики. Можна сказати, що в цьому плані вся історія утопії з'являється як історія пошуків ідеального порядку. А оскільки образ цього порядку визначений в архетипах, усі утопії, якими б різноманітними за формами визначення вони не були, морфологічно й структурно подібні одна одній; вони є по відношенню одна до одної свого роду «кревними родичками» [2].

Цією обставиною визначається особлива роль утопій у соціальній самоорганізації: через утопію суспільство ідеологічно усвідомлює, осмислює свій перехідний, критичний стан і визначає шлях до алгоритмів гармонійного, ідеального світоустрою. І соціальна еволюція в даному контексті є чергуванням етапів наближення до образу ідеального соціального порядку й віддалення від нього.

Таким чином, можна висунути припущення, що однокореневі поняття «ідеал» і «ідея» несуть у собі сходні за контекстом когнитивної рефлексії моделі світосприйняття, що дозволяють сформулювати відповідну ідеологему у вигляді «національної ідеї» як один з елементів ідеології як сукупності поглядів і уявлень, з яких складається самосвідомість народу. Володіючи світоглядною, ціннісно-орієнтаційною і регулятивною функціями, національна ідея як системоутворювана ідеологема стоїть на стражі інтересів пануючих соціальних груп і держави. У ній основна ідея є одночасно й нормою, що направляє погляди громадян у строго визначене ціннісно-значеннєве русло.

З метою залучення максимальної кількості всіх можливих суб'єктів соціальних інститутів суспільства до реалізації завдань соціальної політики соціальної держави пропонується поліваріантна модель багатовекторної взаємодії (рис. 3).

Система соціального захисту безпосередньо «вбудована» у соціальну політику і сама по собі існувати не може. У соціальній політиці беруть участь чотири головних суб'єкта: держава, родини та спільноти, бізнес (підприємництво) і громадські (неурядові, некомерційні, неприбуткові, благодійні) організації.

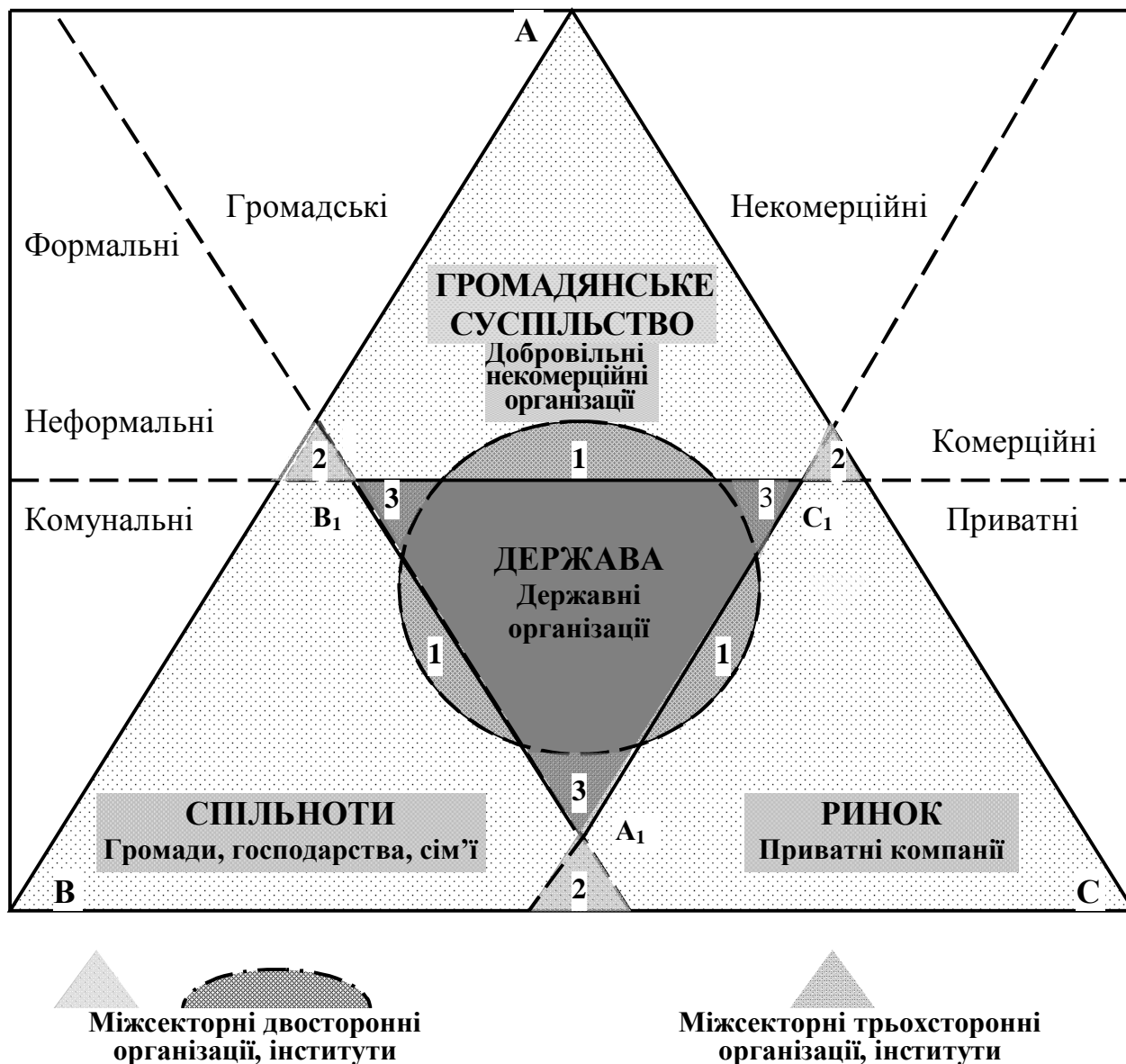

Рис. 3. Поліваріантна модель соціальної політики соціальної держави

До складу соціальної держави як суб'єкта соціальної відповідальності входять державні органи законодавчої й виконавчої влади державного й регіонального рівня, органи місцевого самоврядування (у частині виконання державних соціальних зобов'язань), спеціалізовані (відомчі) державні органи управління соціальною сферою і їх підвідомчі підприємства та установи. Соціальне суспільство як макросуб'єкт соціальної відповідальності поєднує в собі недержавні підприємства й установи, асоціації й громадські організації різного напрямку й статусу (інститути третього сектору), родину, індивідуальних

громадян, неформальні структури колективності й мережі соціальної підтримки.

Завдання держави полягає у поліпшенні законодавства й створенні адекватної соціальної інфраструктури. У цьому контексті в правовому полі держави легітимізуються нові суспільні відносини, а саме – «соціальне партнерство», «соціальний діалог», «соціальна відповідальність бізнесу», «соціальне підприємництво», «державно-приватне партнерство» з метою узгодження інтересів державного та приватного сектора для отримання взаємної вигоди [6].

Ринок виконує роль основного донора соціальних програм, поповнюючи бюджет держави, виявляючи благодійну фінансову підтримку й сприяючи безпосередньо поліпшенню життя в суспільстві своєю діяльністю. Суспільні й неурядові організації, безпосередньо контактуючи з «споживачами» соціальної допомоги визначають адресність і конкретність соціальних програм і забезпечують зворотний зв'язок від «споживачів» до держави.

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш ефективними заходами, які б поширювали принципи соціальної відповідальності суб'єктів в соціальній державі та стимулювали урядові та неурядові організації до вирішення соціальних проблем, є такі:

- створення сприятливих організаційно-правових умов для діяльності суб'єктів господарювання, що беруть участь у вирішенні соціальних проблем;
- надання пільг по податках, зборах, орендній платі та інших платежах підприємствам і організаціям, які займаються шефською, спонсорською, благодійною діяльністю;
- цільова фінансова підтримка недержавних суб'єктів соціальної політики за рахунок бюджетних коштів;
- застосування економічних та інших санкцій до тих, хто діє на шкоду соціальним інтересам територіальної громади;
- налагодження співпраці з податковими органами та проведення консультаційної і ознайомчої роботи тощо;

– акумулювання наявної інформації у сфері соціального підприємництва та адаптація закордонного досвіду соціального партнерства, соціального діалогу тощо.

Список використаних джерел

1. *Беглов А. И.* Рынок и государство в формировании гражданского общества современной России : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Али Измайлович Беглов. – СПб., 2006. – 175 с.
2. *Василькова В. В.* Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации) / В. В. Василькова. – СПб. : Лань, 1999. – 480 с.
3. *Єлагін В. П.* Формування соціетальної соціальної держави в Україні в умовах демократичного транзиту / В. П. Єлагін // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – Вип. 4 (35). – С. 21–27.
4. *Єлагін В. П.* Інституалізація соціальних функцій держави в умовах транзитивної економіки / В. П. Єлагін // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.– Х. : Вид-во Хар ПІ НАДУ «Магістр», 2012. – № 1 (35). – С. 207–215.
5. *Єлагін В. П.* Моделювання взаємовідносин головних суб'єктів соціальної держави в системному просторі інституціональних матриць / В. П. Єлагін // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – Вип. 1 (36). – С. 31–42.
6. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI // ВВР України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.
7. *Шлезингер-младший А. М.* Циклы американской истории / А. М. Шлезингер-младший. – М. : Прогресс-Академия, 1992. – 688 с.

Yelagin V. P. Modelling of synergetic interaction processes between basic institutions of a social state within the context of the national idea of state formation.

With the help of complex analysis of social phenomena by using synergetic methodology combined with the theory of institutional matrices, the structure of inter-subject relations has been investigated and approaches to formulation of the national idea in the context of a social state development has been proposed.

Key words: modeling, synergetic interaction, basic institution, self-organization, parameters of order, parametric administration.

Єлагін В. П. Моделирование процессов синергетического взаимодействия главных институтов социального государства в контексте национальной идеи государственного строительства.

С помощью комплексного анализа общественных явлений с использованием синергетической методологии в комплексе с теорией институциональных матриц исследована структура отношений между субъектами и предложены подходы к формулировке составляющих национальной идеи в контексте развития социального государства.

Ключевые слова: моделирование, синергетическое взаимодействие, базовый институт, самоорганизация, параметры порядка, параметрическое управление.